

Sygn. akt I Ca 157/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2017 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Elżbieta Zalewska-Statuch

Sędziowie SSO Joanna Składowska

SSO Iwona Podwójniak

Protokolant sekretarz sądowy Elwira Kosieniak

po rozpoznaniu w dniu 24 maja 2017 roku w Sieradzu

na rozprawie

sprawy z powództwa J. W. i Z. W.

przeciwko L. T. (1) i B. T.

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Rejonowego w Łasku

z dnia 24 stycznia 2017 roku, sygnatura akt I C 991/14

1. oddala apelację;

2. przyznaje adwokatowi G. K. zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu apelacyjnym w kwocie 1476 (jeden tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć) złotych brutto, w tym VAT w wysokości 276 złotych, którą wypłacić z funduszy Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Łasku.

Sygn. akt 157/17

UZASADNIENIE

Pozwem z 3 listopada 2014 roku przeciwko L. T. (1) i B. T. powodowie J. W. oraz Z. W. domagali się zasądzenia od pozwanych solidarnie na swoją rzecz kwoty 12 400 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 23 marca 2005 roku do dnia zapłaty.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 24 stycznia 2017 roku Sąd Rejonowy w Łasku oddalił powództwo.

Rozstrzygnięcie zapadło po następujących ustaleniach i wnioskach.

Dnia 1 lutego 2005 roku tytułem zadatku na poczet sprzedaży nieruchomości położonej we wsi P., pozwany L. T. (1) przekazał powodom J. i Z. małżonkom W. kwotę 1 500 zł, której odbiór powodowie potwierdzili w umowie.

Z kolei kwota 6 900 zł została przekazana powodom przez pozwanych przed zawarciem finalnej umowy sprzedaży, bez pokwitowania.

Umową sprzedaży sporządzoną 22 marca 2005 roku w formie aktu notarialnego powodowie przenieśli na pozwanych własność nieruchomości położonej we wsi P., składającej się z działek gruntu o numerach ewidencyjnych (...) o łącznej powierzchni 3,2764 ha, za cenę 42 000 zł. Odbiór kwoty 8 400 zł powodowie potwierdzili w umowie.

Pozostała część kwoty w 2 transzach (łącznie 33 600 zł) została przelana tego samego dnia na konto powodów z kredytu udzielonego pozwany na zakup przedmiotowej ziemi.

Pozwany nie otrzymał 22 marca 2005 roku od powodów kwoty 4 000 zł.

Prawomocnym postanowieniem z 27 marca 2014 roku Prokuratura Rejonowa w Poddębicach umorzyła dochodzenie w sprawie zaistniałego w dniu 22 marca 2005 roku w P., przywłaszczenia kwoty 8 400 zł na szkodę J. i Z. W., tj. o czyn z art. 284 § 1 k.k. - wobec nastąpienia przedawnienia karalności oraz w sprawie osiągnięcia korzyści majątkowej w dniu 22 marca 2005 roku w P. przez podstępne wprowadzenie w błąd J. i Z. W. przy sprzedaży ziemi polegające na nieprzekazaniu zaliczki w kwocie 8 400 zł zgodnie z zapisami aktu notarialnego Nr (...), tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. - wobec braku w czynie ustawowych znamion czynu zabronionego.

Następnie Sąd wskazał, że dopuszczenie dowodu z przesłuchania stron na okoliczność istotnych elementów umowy kupna - sprzedaży nieruchomości zawartej w formie aktu notarialnego - w świetle postanowień art. 247 k.p.c. i ugruntowanego w tym zakresie orzecznictwa - było niedopuszczalne. Dlatego Sąd odstąpił od oceny zeznań powodów oraz pozwanych w części dotyczącej kwoty 8 400 zł, wyszczególnionej w § 5 umowy sprzedaży z 22 marca 2005 roku, jej rzekomego nieprzekazania małżonkom W. przez pozwanych.

Co do zaś kwoty 4 000 zł, którą powodowie - bez pokwitowania - mieli przekazać stronie pozwanej 22 marca 2005 roku, to Sąd Rejonowy w tym zakresie uznał za wiarygodne wyłącznie zeznania pozwanego L. T. (1), dyskredytując jednocześnie pod tym względem zeznania J. W. oraz Z. W..

Sąd wskazał, że kredytobiorcy musieli m.in. dysponować wkładem własnym wynoszącym 20 % wartości kosztorysowej, co stanowiło kwotę 8 400 zł. Przed przystąpieniem do umowy kredytowej na poczet przyszłego przedsięwzięcia zobowiązani byli również uiścić kwotę 1 500 zł. Warunki te pozwani spełnili, czego dowodem jest nie tylko treść wniosków o udzielenie kredytów, ale i sam fakt ich przyznania pozwany. Skoro tak, to twierdzenia strony powodowej w tym zakresie uznać należało za gołosłowne. W ocenie Sądu Rejonowego strona pozwana, uzyskawszy kredyty we wskazanych wyżej kwotach, nie miała bowiem interesu w ponownym zadłużaniu się, a w takiej właśnie kategorii należałoby rozstrzygać ewentualne przyjęcie przez pozwanego L. T. (2) od powodów kwoty 4 000 zł. Zdaniem Sądu Rejonowego powyższego nie jest w stanie podważyć fakt, iż 22 marca 2005 roku powodowie wypłacili z konta kwotę 4 600 zł. Okoliczność ta stanowi bowiem w ocenie Sądu jedynie dowód wypłaty przez powodów przedmiotowej kwoty, nie zaś jej późniejszego przeznaczenia.

Ponieważ powodowie twierdzili, iż podstępnie zostali wprowadzeni w błąd przez pozwanych przy sprzedaży ziemi poprzez nieprzekazanie zaliczki w kwocie 8 400 zł zgodnie z zapisami aktu notarialnego Nr (...)(art. 86 k.c.), zeznania J. W. i Z. W. należało również ocenić w kontekście postanowień art. 88 k.c. W ocenie Sądu wątpliwości w tym zakresie powodowie powzięli co najmniej w czerwcu 2005 roku. Na taką datę wskazał pośrednio sam powód w swoich zeznaniach złożonych na rozprawie w dniu 15 października 2015 roku, wskazany czasokres odpowiada nadto zasobowi konta na dzień 2 czerwca 2005 roku.

Podnosząc powyższe, sąd wskazał, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Akty notarialne są dokumentami urzędowymi i odnoszą się do nich wprost przepisy kodeksu postępowania cywilnego o dokumentach. Przepis art. 244 § 1 k.p.c. stanowi, że dokumenty urzędowe sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy w zakresie ich działania stanowią dowód tego co zostało w nich urzędowo zaświadczone.

Przepis art. 247 k.p.c., jako regułę ustanawia zakaz dowodzenia dowodami z zeznań świadków i przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu. Osnowę dokumentu stanowi jego treść. Od tej zasady przepis przewiduje wyjątek stanowiąc, że sąd może dopuścić dowód z przesłuchania świadków lub stron przeciwko osnowie dokumentu obejmującego czynność prawną, ale tylko w przypadku kumulatywnego spełnienia dwóch przesłanek, a mianowicie gdy nie doprowadzi to do obejścia przepisów o formie zastrzeżonej pod rygorem nieważności i gdy uzna to za konieczne ze względu na okoliczności sprawy.

W rozpoznawanej sprawie umowa sprzedaży z 22 marca 2005 roku została sporządzona w formie aktu notarialnego. Dokonana nią czynność prawna jest zatem ważna (art. 158 k.c. w zw. z art. 73 § 2 k.c.).

Dalej sąd wskazał, że w myśl art. 88 § 1 k.c. uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli, które zostało złożone pod wpływem błędu lub groźby, następuje przez oświadczenie złożone tej osobie na piśmie. Uchylenie może też nastąpić w drodze powództwa; w takim przypadku pozew spełnia wymaganie formy pisemnej. Może ono także nastąpić w drodze zarzutu w procesie w piśmie procesowym albo do protokołu sądowego. Przedmiotowe uprawnienie wygasa przy tym w razie błędu - z upływem roku od jego wykrycia, a w razie groźby - z upływem roku od chwili, kiedy stan obawy ustał (§ 2 art. 88 k.c.).

W niniejszej sprawie uchylenie się powodów od skutków prawnych umowy nastąpiło w ocenie Sądu w pozwie. W tej sytuacji jako datę uchylenia należy przyjąć nie chwilę wniesienia, lecz datę doręczenia pozwu, gdyż dopiero wówczas oświadczenie o uchyleniu się zostaje złożone drugiej stronie. Pozwani otrzymali odpis pozwu w dniu 25 maja 2015 roku. Skoro zatem powodowie wykryli błąd co najmniej w czerwcu 2005 roku, to przyjąć należy, iż w ich przypadku termin złożenia oświadczenia, o którym mowa w § 1 art. 88 k.c. nie został zachowany.

Dlatego powództwo podlega oddaleniu.

Apelację złożyli powodowie. Zaskarżyli wyrok w całości. Zarzucili naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 88 § 2 k.c. poprzez jego nieprawidłowe zastosowanie polegające na przyjęciu, iż termin roczny na uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu przez powodów nie został zachowany oraz naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 247 k.p.c. polegające na pominięciu zeznań powodów w zakresie uiszczenia ceny z tytułu umowy sprzedaży działki w sytuacji, gdy zostały spełnione przesłanki dopuszczenia dowodu z zeznań uczestników czynności prawnej sprzedaży działki pozwanym przez powodów, tj. przeciwko osnowie dokumentu w postaci aktu notarialnego. Ponadto skarżący zarzucili naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 233 k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie polegającą na przyjęciu, iż powodowie otrzymali kwotę 8 400 zł, co Sąd ustalił w oparciu o zeznania pozwanego L. T. (1) oraz opinię biegłego grafologa, podczas gdy przeczą temu zeznania złożone przez powodów, brak jest jakiegokolwiek pokwitowania potwierdzającego, iż powodowie otrzymali kwotę 6 900 zł, a na pokwitowaniu na kwotę 1 500 zł brak jest dwóch cyfr numeru PESEL powoda J. W. oraz jak sam powód zeznał nie podpisywał on takiego dokumentu; Wreszcie powodowie zarzucili naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie polegającą na oparciu wyłącznie o zeznania pozwanego L. T. (1), iż powodowie nie przekazywali mu kwoty 4 000 zł, podczas gdy zeznania obydwójga powodów wyraźnie temu przeczą.

Mając to na uwadze, skarżący domagali się zmiany zaskarżonego wyroku w pkt 1 poprzez zasądzenie solidarnie na rzecz powodów kwoty 12 400 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 23 marca 2005 roku do dnia zapłaty oraz skorygowanie kosztów procesu za pierwszą instancję stosownie do ostatecznego wyniku sprawy, zasądzenie solidarnie na rzecz powodów kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych ewentualnie przyznanie na rzecz pełnomocnika powodów kosztów pomocy prawnej świadczonej z urzędu w postępowaniu odwoławczym, które nie zostały uiszczone ani w całości, ani w części.

Sąd Okręgowy zważył:

Apelacja nie jest uzasadniona i jako taka podlega oddaleniu.

W niniejszej sprawie powodowie wystąpili o zasądzenie od pozwanych kwoty 8 400 zł z tytułu nieuiszczonej części ceny sprzedaży nieruchomości oraz kwoty 4 000 zł „przekazanej pozwany już po podpisaniu aktu notarialnego, ... której nie zwrócili...”.

Co do kwoty 8 400 zł powodowie wskazywali, że jej nie otrzymali, a w akcie notarialnym złożyli oświadczenie „woli” pod wpływem błędu.

Sąd pierwszej instancji skoncentrował rozważania na kwestii obowiązujących w kodeksie postępowania cywilnego zasad odnoszących się do dowodzenia przeciw lub ponad osnowę dokumentu urzędowego, obowiązujących w tym zakresie zakazów dowodowych oraz kwestii regulacji przepisu art. 88 k.c. i terminu dla uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia złożonego pod wpływem błędu.

Rzecz w tym, że takie rozważania i oceny w ogóle nie powinny i nie mogą dotyczyć niniejszej sprawy. Powyższe wynika z tego, że złożone przez powodów w akcie notarialnym oświadczenie co do otrzymania kwoty 8 400 zł jako częściowego uiszczenia ceny z tytułu umowy sprzedaży nie jest przeciw oświadczeniem woli, a oświadczeniem wiedzy, oświadczeniem co do faktu, który może być oceniany jedynie w kategoriach prawdy i fałszu, a nie w kategoriach odnoszących się do wad oświadczenia woli. Takie oświadczenie nie odnosi się do treści czynności prawnej będącej przedmiotem umowy notarialnej zawartej między stronami, co również oznacza, że nie mają do niego zastosowania powoływane przez sąd pierwszej instancji ograniczenia dowodowe, o których mowa w art. 247 k.p.c.

Oświadczenie powodów zawarte w § 5 umowy jest pokwitowaniem (art. 462 § 1 k.c.) Z treści pokwitowania wynika domniemanie, że świadczenie w nim wymienione zostało spełnione. Z punktu widzenia prawa procesowego pokwitowanie jest dokumentem prywatnym w rozumieniu art. 245 k.p.c. i jako taki potwierdza jedynie, że osoba, która go podpisała złożyła tej treści oświadczenie. Dokument taki nie korzysta natomiast z domniemania prawdziwości zawartych w nim oświadczeń, wobec czego osoba mająca w tym interes prawny może twierdzić i dowodzić, że treść złożonych oświadczeń nie odpowiada stanowi rzeczywistości. Pokwitowanie należy do oświadczeń wiedzy, mających charakter potwierdzenia faktów. Nie wpływa na ukształtowanie stosunku zobowiązaniowego. Pokwitowanie ma ułatwić dłużnikowi udowodnienie, że spełnił świadczenie. Pokwitowanie może być jednak zakwestionowane, ponieważ stan w nim stwierdzony jako fakt podlega ocenie w kategoriach prawdy lub fałszu. Podważenie prawdziwości oświadczenia zawartego w pokwitowaniu może być dokonane wszelkimi środkami dowodowymi. Nie mają przy tym zastosowania ograniczenia przewidziane w art. 247 k.p.c., które odnoszą się do treści czynności prawnej, to znaczy do oświadczeń woli zawartych w dokumencie, a nie do ujętych w nim oświadczeń wiedzy (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 lipca 2009 roku w sprawie V CSK 4/09, Lex nr 527176, Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 24 lutego 2015 roku w sprawie I ACa 1276/14, Lex nr 1755238, Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z dnia 26 lipca 2016 roku w sprawie I ACa 116/16, Lex nr 2114013).

Ograniczenia dowodowe w zakresie prowadzenia pomiędzy uczestnikami czynności dowodu z zeznań świadków lub przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu, o których mowa w przepisie art. 247 k.p.c. odnoszą się do czynności prawnych. Uczestnik nie może zatem dowodzić, że danego oświadczenia stanowiącego treść czynności prawnej nie złożył lub że złożone przez niego oświadczenie miało inną treść.

Jak wskazano powyżej, w niniejszej sprawie nie chodziło o taką sytuację. Chodziło natomiast o to, czy to co strona powodowa oświadczyła w akcie notarialnym odnośnie pokwitowania kwoty 8 400 zł jest prawdą, czy nie. Tego zagadnienia przepis art. 247 k.p.c. w ogóle nie dotyczy. Zatem wbrew ostatecznemu stanowisku sądu pierwszej instancji, dowód z przesłuchania stron na okoliczność odnoszącą się do treści pokwitowania, tj. na okoliczność czy powodowie otrzymali od pozwanych kwotę 8 400 zł był dopuszczalny.

Niemniej, pomimo takiego uchybienia procesowego, podjęte przez sąd pierwszej instancji rozstrzygnięcie odpowiada prawu.

Mianowicie, powodowie nie udowodnili dochodzonego roszczenia, co dotyczy zarówno żądania zasądzenia kwoty 8 400 zł, jak i żądania zasądzenia kwoty 4 000 zł.

Ciężar dowodu obciążał w niniejszej sprawie dochodzących roszczeń powodów. To powodowie, domagając się zasądzenia powyższych kwot winni wykazać, że są one im należne. Zgodnie bowiem z przepisem art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Rzeczą powodów było zatem wykazać fakty uzasadniające ich roszczenie. Powodowie wskazywali, że mają wierzycelność wobec pozwanych z tytułu niezapłacenia części ceny sprzedaży (dotyczy żądania zapłaty kwoty 8 400 zł) oraz z tytułu „przekazania” pozwany kwoty 4 000 zł. Uwzględniając treść art. 6 k.c., wierzyciela dochodzącego od dłużnika spełnienia świadczenia obciąża ciężar wykazania przysługującej mu wierzycelności, tj. wykazania wszystkich faktów, z którymi właściwe przepisy prawa materialnego wiążą powstanie wierzycelności, o określonej treści i rozmiarze.

Powodowie w niniejszej sprawie temu obowiązkowi nie sprostali, po prostu nie udowodnili roszczeń i zgodnie z zasadą rozkładu ciężaru dowodu, skutki procesowe powyższego obciążają ich – tymi skutkami jest oddalenie powództwa.

W istocie rzeczy, powodowie, prócz własnych twierdzeń, że mimo wskazania w treści aktu notarialnego, kwoty 8 400 zł nie otrzymali oraz że przekazali po akcie notarialnym pozwany kwotę 4 000 zł, nie przedstawili na tę okoliczność jakichkolwiek innych dowodów. Ich zeznania nie znajdują potwierdzenia w jakichkolwiek innych okolicznościach. One same nie mają odniesienia także w zasadach logiki, nie są wiarygodne, choćby już z uwagi na okoliczność, że powodowie zaprzeczali pokwitowaniu kwoty 1 500 zł, kwestionując złożenie swoich podpisów w dokumencie z dnia 1 lutego 2005 roku. Tymczasem biegły z zakresu badania pisma ręcznego jednoznacznie wskazał, że podpisy na tym dokumencie pochodzą od powodów. Poza tym, i przede wszystkim, powodowie w akcie notarialnym pokwitowali otrzymanie od pozwanych całej kwoty 8 400 zł. Akt został przez notariusza odczytany, treść w zakresie pokwitowania jest jednoznaczna i nie mogąca nasuwać wątpliwości interpretacyjnych – powodowie „odbiór kwoty tej kwitują”. Zapis jest całkowicie zrozumiały. Jak podano powyżej, takie pokwitowanie (art. 462 § 1 k.c.) jest źródłem wynikającego z jego treści domniemania, że świadczenie w nim wymienione zostało spełnione. Powodowie twierdząc, że ich oświadczenie nie odpowiada prawdzie, rzeczywiście stanowi rzeczy, mieli prawo tego dowodzić wszelkimi dowodami, czemu jednak nie podolali. Ich wskazanie, że myśleli, że taki zapis jest standardowy, że nie zwrócili na niego uwagi, nie jest wystarczające dla uzyskania oczekiwanego przez nich skutku. Ponadto powstaje pytanie dlaczego powodowie przez 9 lat po sporządzeniu aktu nie podejmowali jakichkolwiek działań dla dochodzenia należności, przecież ma chodzić o niebagatelną kwotę 8 400 zł oraz dodatkowo o kwotę 4 000 zł.

Co się tyczy tej ostatniej kwoty, to także i w tym zakresie powodowie w żaden sposób nie udowodnili roszczenia. Brak jakiegokolwiek dowodu na okoliczność, że taka kwota pozwany została przez nich przekazana. Z samego faktu, że wypłacili z rachunku kwotę 4 600 zł nie wynika, że pożyczyci ją pozwany. Powodowie ani nie udokumentowali „takiej transakcji”, ani też nawet nie przedstawili żadnych okoliczności faktycznych w jakikolwiek choćby sposób „taką transakcję” uprawdopodobniających.

Również wynik postępowania karnego okazał się dla powodów negatywny. Wbrew ich stanowisku, w postępowaniu tym nie ustalono żadnych przesłanek odpowiedzialności pozwanych.

Z tych względów, apelacja podlega oddaleniu, o czym orzeczono na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu rozstrzygnięto na podstawie § 16 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 8 pkt 5 w zw. z § 4 ust. 1 i ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu Dz. U. 2016.1714.